

ERIK DAMGAARD

Amanuensis, cand.scient.pol.

DANSK PARLAMENTARISME I SPILTEORETISK BELYSNING:

William H. Riker's størrelsesprincip.

I.

Som bekendt er det et omstridt spørgsmål i hvilken grad en spilteoretisk approach er relevant for forståelsen af politiske fænomener. Dette store problem skal ikke nærmere diskuteres her. Derimod vil jeg på et begrænset område søge at påvise, at en spilteoretisk indfaldsvej i det mindste kan have heuristisk værdi. Den kan være nyttig som en første tentativ tilnærmelse til en given problematik. Dels kan den nemlig lede til visse ikke betydningsløse resultater, og dels kan disse - hvad der ikke er mindre vigtigt - tjene som udgangspunkter for andre formodentlig frugtbare problemstillinger.

I nærværende artikel samles interessen om følgende hovedspørgsmål: Kan William H. Riker's størrelsesprincip¹⁾ med udbytte anvendes til beskrivelse og forklaring af danske regeringsers parlamentariske basis i dette århundrede? Af pladsmæssige hensyn henvises for en hurtig orientering vedrørende Riker's model til Erik Rasmussens fremstilling²⁾. Her vil kun nogle væsentlige træk blive fremdraget.

Det er naturligt først at se lidt på, hvad størrelsesprincippet indebærer, og hvorledes Riker når frem til det. I princippet kan Riker's ræsonnement gengives på følgende måde³⁾. I tilknytning til David Easton's afgrænsning af politik⁴⁾ konstaterer Riker, at de fleste autoritative beslutninger vedrørende fordelingen af værdier træffes af grupper gennem bevidste processer. Spørgsmålet om at fatte en beslutning er under dette sagforhold ensbetydende med dannelse af en koalition⁵⁾. For i henhold til de af alle gruppemedlemmer accepterede regler kan en undergruppe, d.v.s. et vist antal medlemmer, med bindende virkning træffe beslutninger på hele gruppens vegne. (Et flertal af Folketingets medlemmer kan f.eks. handle på tingets vegne). Denne undergruppe er en koalition, og en væsentlig del af studiet af den autoritative fordeling af værdier, i.e. af politik, er hermed reduceret til et studium af koalitioner.

1) William H. Riker, The Theory of Political Coalitions, New Haven and London, 1962.

2) Erik Rasmussen, Komparativ politik, I, Kbh., 1968, spec. pp. 245-252. En kortfattet fremstilling findes endvidere i Eugene J. Meehan, Contemporary Political Thought, Homewood, Ill., 1967, pp. 322-327.

3) Riker, op.cit., pp. 9-49.

4) David Easton, The Political System, N.Y., 1953.

5) Termen koalition anvendes her i spilteoretisk forstand, jfr. f.eks. Erik Rasmussen, op.cit., p. 246 note 119.

ERIK DAMGAARD

Amanuensis, cand.scient.pol.

DANSK PARLAMENTARISME I SPILTEORETISK BELYSNING:

William H. Riker's størrelsesprincip.

I.

Som bekendt er det et omstridt spørgsmål i hvilken grad en spilteoretisk approach er relevant for forståelsen af politiske fænomener. Dette store problem skal ikke nærmere diskuteres her. Derimod vil jeg på et begrænset område søge at påvise, at en spilteoretisk indfaldsvej i det mindste kan have heuristisk værdi. Den kan være nyttig som en første tentativ tilnærmelse til en given problematik. Dels kan den nemlig lede til visse ikke betydningsløse resultater, og dels kan disse - hvad der ikke er mindre vigtigt - tjene som udgangspunkter for andre formodentlig frugtbare problemstillinger.

I nærværende artikel samles interessen om følgende hovedspørgsmål: Kan William H. Riker's størrelsesprincip¹⁾ med udbytte anvendes til beskrivelse og forklaring af danske regeringsers parlamentariske basis i dette århundrede? Af pladsmæssige hensyn henvises for en hurtig orientering vedrørende Riker's model til Erik Rasmussens fremstilling²⁾. Her vil kun nogle væsentlige træk blive fremdraget.

Det er naturligt først at se lidt på, hvad størrelsesprincippet indebærer, og hvorledes Riker når frem til det. I princippet kan Riker's ræsonnement gengives på følgende måde³⁾. I tilknytning til David Easton's afgrænsning af politik⁴⁾ konstaterer Riker, at de fleste autoritative beslutninger vedrørende fordelingen af værdier træffes af grupper gennem bevidste processer. Spørgsmålet om at fatte en beslutning er under dette sagforhold ensbetydende med dannelse af en koalition⁵⁾. For i henhold til de af alle gruppemedlemmer accepterede regler kan en undergruppe, d.v.s. et vist antal medlemmer, med bindende virkning træffe beslutninger på hele gruppens vegne. (Et flertal af Folketingets medlemmer kan f.eks. handle på tingets vegne). Denne undergruppe er en koalition, og en væsentlig del af studiet af den autoritative fordeling af værdier, i.e. af politik, er hermed reduceret til et studium af koalitioner.

1) William H. Riker, The Theory of Political Coalitions, New Haven and London, 1962.

2) Erik Rasmussen, Komparativ politik, I, Kbh., 1968, spec. pp. 245-252. En kortfattet fremstilling findes endvidere i Eugene J. Meehan, Contemporary Political Thought, Homewood, Ill., 1967, pp. 322-327.

3) Riker, op.cit., pp. 9-49.

4) David Easton, The Political System, N.Y., 1953.

5) Termen koalition anvendes her i spilteoretisk forstand, jfr. f.eks. Erik Rasmussen, op.cit., p. 246 note 119.

For et sådant haves i von Neumann's og Morgenstern's pionerarbejde¹⁾ en model, nemlig n -person nul-sum/spillet. I dette handler deltagerne rationelt. Et politisk rationelt menneske defineres af Riker som en person, der hellere vil vinde end tabe, uanset hvad der konkret står på spil. Nul-sum betingelsen er et krav om, at vindernes samlede gevinst numerisk skal være lig det tab, der tilføjes spillets tabere. Eller anderledes formuleret, at summen af gevinster og tab er lig nul. Heraf følger, at en koalition af samtlige spillere har værdien nul. Udtrykket n -person spil betyder, at der er mindst 3 deltagere, og det centrale spørgsmål er nu: Hvilken koalition dannes for at vinde spillet? Neumann og Morgenstern udviklede to begreber med henblik på en forhåndsbegrænsning af de sandsynlige koalitioner: karakteristisk funktion og imputation. En karakteristisk funktion for et spil angiver for hver tænkelig koalition dennes værdi, d.v.s. det beløb (positivt, negativt eller nul), der tilflyder koalitionen som sådan. Hvis man på denne måde kan iagttage værdiforskelle mellem koalitioner, må det formodes, at spillerne ikke vil overveje at realisere de mindre profitable. Imidlertid interesserer en aktør sig mere for den gevinst, der spicielt tilfalder ham i forskellige koalitioner, end for disses samlede gevinster. En imputation eller gevinstfordelingsmulighed er en liste over de beløb, der tilfalder hver enkelt spiller i en given koalitionsstruktur, idet en koalitionsstruktur fremkommer ved de n deltageres opdeling i disjunktive (d.v.s. ikke-overlappende) undergrupper. Neumann og Morgenstern søgte herefter ved analyse af diverse imputationer at bestemme en "løsning" på spillet. Hvis man nemlig kan finde frem til de gevinstfordelingsmuligheder, som vil blive alvorligt overvejet af deltagerne, har man samtidig i en vis udstrækning også begrænset antallet af sandsynlige koalitioner, eftersom enhver imputation er forbundet med en særlig koalitionsstruktur. Neumann's og Morgenstern's "løsning" determinerer imidlertid ikke nogen bestemt imputation eller bestemt vindende koalition. I virkeligheden angiver "løsningen" blot, at der findes et sæt af imputationer, hvoraf enhver kan siges at være et acceptabelt resultat for rationelle spillere.

Riker mener nu, at man ved at flytte analysen fra imputationer til selve koalitionerne kan opnå større fordele, og det er denne analyse, som fører frem til størrelsesprincippet. Foruden de allerede nævnte betingelser forudsattes i Riker's model, at aktørerne råder over fuldstændig information, og at indbyrdes aftaler er tilladt. Han definerer derefter begreberne vinderkoalition og minimal vinderkoalition. En vinderkoalition er en koalition, der mindst er lige så stor, som reglerne kræver for at vinde spillet. En minimal vinderkoalition er en koalition, som ved reduktion med 1 medlem mister det krævede flertal. På grundlag af disse aksiomatiske præmisser og definitioner kan Riker matematisk bevise korrekt-

1) John von Neumann & Oskar Morgenstern, The Theory of Games and Economic Behavior, Princeton 1944, 2.udg. 1947.

heden af følgende deduktion: I n-person nul-sum spil, hvor indbyrdes aftaler er tilladt, hvor spillerne er rationelle, og hvor de råder over fuldstændig information, forekommer kun minimale vinderkoalitioner¹⁾. Dette analytiske udsagn transformeres endelig til en hypotese om sagforhold i virkelige situationer (størrelsesprincippet): i sociale situationer, der ligner sådanne n-person nul-sum spil, vil deltagerne danne koalitioner af netop den størrelse, som de mener vil sikre gevinsten, men ikke større. Man bemærker, at medens der i modellen forudsættes fuldstændig information - d.v.s. at deltagerne under spillet vidste, hvem der tilhørte hvilken koalition, og derfor kunne sigte mod at skabe objektive minimale vinderkoalitioner - er størrelsesprincippet formuleret under hensyntagen til, at en sådan informationsbetingelse i praksis sjældent kan forventes opfyldt. Dette indebærer bl.a., at dannelse af en non-minimal vinderkoalition måske kan tolkes som en rationel handling med det formål fremfor alt at sikre gevinsten.

For at forebygge misforståelser vil jeg præcisere den fremgangsmåde, Riker i det ovenfor referede har betjent sig af. Kort sagt har han konstrueret en spilteoretisk model med nøje definerede egenskaber. Af denne model har han dernæst rent analytisk udledt en slutning. Denne logiske deduktion omformes endelig lidt for at tage hensyn til informationsusikkerheden i praksis. Om det således fremkomne størrelsesprincip er af nogen værdi for politisk videnskab, kan man altså for så vidt ikke udtale sig om. Det må afgøres ved at konfrontere hypotesen om de minimale vinderkoalitioner med empiriske data. Jeg skal senere vende tilbage til den metodiske problematik²⁾.

II.

I det følgende forsøges størrelsesprincippet (= SP) afprøvet på et begrænset område, nemlig med hensyn til størrelsen af danske regerings parlamentariske basis siden 1901. Læseren bedes bemærke, at det herunder ikke antages, at samtlige forudsætninger i Riker's model er opfyldt i det danske "regeringsspil". På den anden side udelukkes det heller ikke, at dette har en betydelig lighed med modellen. I hvert fald kan det jo siges, at de n.deltagere er Folketingets medlemmer³⁾, at regeringsmagten og de af et folketingsflertal flydende fordele er den

1) Bevisførelsen er for omstændelig til at kunne gengives her. Dens kerne er, at kun minimale vinderkoalitioner samtidigt opfylder de to betingelser, at medlemmerne a) får større gevinst end i en mindre koalition og b) mindst lige så stor en gevinst, som i en større. Riker har senere leveret et noget kortere bevis herfor: "A new Proof of the Size Principle" i Joseph L. Bernd (ed.), Mathematical Applications in Political Science, II, Dallas 1966, pp. 167-174.

2) Afsnit IV.

3) I en specialopgave har jeg givet en oversigt over partistillingen i Folketinget siden 1901. Dennes tal, hvori der er taget hensyn til, at enkelte medlemmer ikke deltager i flertalsdannelsen, benyttes i det følgende.

gevinst, som skal deles mellem vinderne, men som taberne ikke får andel i, at indbyrdes aftaler er tilladt, og endelig at der ikke findes noget informationsproblem i Riker's forstand, idet deltagernes vægt (= 1 mandat) og tilhørsforhold (= medlemskab af en folketingsgruppe) er kendt. Der er med andre ord ikke basis for en sondring mellem en "objektiv" og en "subjektivt vurderet" minimal vinderkoalition.

Riker har for at underbygge SP empirisk bl.a. undersøgt 3 tilfælde i amerikansk politik¹⁾, hvor en vinderkoalition af "tilfældige" årsager havde opnået en overvældende majoritet. I henhold til hans teori er en sådan (næsten) værdiløs, men den omstændighed, at de store flertal derefter reduceredes som følge af bevidste handlinger, betragtes som et vidnesbyrd om SP's gyldighed.

I tre tidsafsnit af Danmarks politiske historie efter 1901 finder man store regeringskoalitioner af den ene eller anden beskaffenhed, idet en stor koalition af praktiske grunde kan defineres som en koalition (herunder et parti), der råder over ca. 2/3 eller flere af Folketingets mandater. 1901-05 udgjorde Venstrereformpartiet alene et stort flertal. Under første verdenskrig var Venstre og Konservative en tid repræsenteret i den radikale regering, hvis basis var det socialdemokratisk-radikale folketingsflertal. Endelig forenedes de 4 "gamle" partier i samlingsregeringer 1940-45. I befrielsesregeringen var yderligere to partier repræsenteret. Sådanne store koalitioner er tilsyneladende uforenelige med SP, da deres størrelse jo ikke kan forklares ved utilstrækkelig information. På den anden side kan SP ikke anses for at være falsificeret, såfremt det kan godtgøres, at de pågældende koalitioner dannedes under omstændigheder, hvor princippet ikke med nogen rimelighed kan antages at være gældende. I de nævnte tilfælde kan sådanne særlige forhold påvises. Prøven på SP er derefter at undersøge, hvorvidt koalitionerne nedbrydes i tiden efter de ekstraordinære tilstandes ophør, og i bekræftende fald om reduktionen er begrundet i overvejelser og handlinger, der er overensstemmende med den i SP liggende tankegang.

Venstrereformpartiet rådede efter valget 1901 over 76 (= 2/3) af Folketingets mandater. Det store flertal skabtes altså på et tidspunkt forud for parlamentarismens anerkendelse. Holder SP, skulle man efter regeringsovertagelsen forvente en reduktion af vinderkoalitionen. Ved folketingsvalget 1903 tabte reformpartiet 2 mandater, og i januar 1905 sprængtes partiet, der som følge heraf mistede i alt 15 medlemmer. Tilbage blev en vinderkoalition på 59 medlemmer, d.v.s. 1 mere end påkrævet for at bevare flertallet. I løbet af 3 1/2 år var den store vinderkoalition blevet minimal²⁾. Rent talmæssigt er denne udvikling i bedste overensstemmelse med SP. Men hvilke nærmere bestemte årsager havde den?

1) Riker, *op.cit.*, pp. 54-66.

2) Et suppleringsvalg sommeren 1905 gjorde flertallet så spinkelt som muligt.

Af væsentlig betydning i det begivenhedsforløb, der førte til partiets spaltning, var striden om forsvarspolitikken. Meget taler for, at J.C. Christensen før systemskiftet ikke har haft noget egentligt udenrigs- og forsvarspolitisk program¹⁾. Først derefter udformedes, under påvirkning af L.C.F.Lütken, hans opfattelse af Danmarks udenrigs- og forsvarspolitiske stilling²⁾. Det var en opfattelse, som aldrig havde været Venstrereformpartiets, ejheller ministeriet Deuntzers. Medens J.C.Christensen tidligere stort set blot i almindelighed havde krævet militærudgifterne nedsat, blev opgaven nu at finde en ordening af forsvaret, der kunne accepteres af Tyskland. Dette var baggrunden for at J.C.Christensen på det afgørende partimøde 12. januar 1905 ikke kunne love nedsættelser af forsvarsudgifterne, tværtimod kunne enkelte forhøjelser næppe undgås. Til det, der i tiden gik under betegnelsen "uroen i venstre" bidrog dog også andet end forsvarssagen, således eksempelvis skattepolitikken, pryglelovsforslaget, forsinkel- sen af den almindelige kommunale valgret, husmandsspørgsmålet m.v. Om denne uro i venstre skrev Anders Nielsen, J.C.Christensens håndgangne mand, i 1904: "Er der nogen, der ikke kan og ikke vil være med til Samling, nu vel. Blot de så ville sige det rent ud. Vi kunne da komme til et virkeligt opgør, ud fra hvilket vi får den deling, der altså er uundgåelig og at foretrække for et ydre sammenhold, der kun tjener til at dække over partiets langsomme, men sikre opløsning."³⁾ Den tankegang, der her fandt udtryk, var også J.C.Christensens. I en tale holdt nogle måneder efter partiets sprængning fremsatte han flere interessante bemærkninger. Han oplyste således, at han allerede i foråret 1904 over for Deuntzer - dels p.g.a. uoverensstemmelserne i regeringen mellem de militære ministre indbyrdes samt mellem Alberti og Deuntzer angående prygleloven, dels p.g.a. den af de radikale medlemmer skabte uro i partiet - havde rejst spørgsmålet, "om det ikke var bedre, at ministeriet trådte tilbage for at give plads for et andet, hvori enigheden var større, og om hvilket man derfor turde håbe, at det bedre kunne føre noget igennem."⁴⁾ Sættelsen af det ministerium, J.C.Christensen selv dannede i januar 1905, forklarer formentlig, hvorledes han tænkte sig enigheden opnået. Henstillingen vandt imidlertid ikke tilslutning, og foreløbig skete der ikke ændringer. Et nyt udspil fra J.C.Christensens side kom i efteråret 1904. Det var et forsøg på at styrte Christopher Krabbe som Folketingets viceformand, hvilket dog mislykkedes, og på at trænge K.L.Fogtmann, Alfr. Christensen og Krabbe ud af partiets bestyrelse. For sidstnævntes vedkommende havde han held⁵⁾. I nysnævnte tale oplyser J.C.Christensen også, at han i par-

1) Jfr. Troels Fink, Ustabil balance, Århus 1961, p. 88.

2) Se hertil Troels Fink, Spillet om dansk neutralitet 1905-09, Århus 1959.

3) Anders Nielsen, Uroen i Venstre, maj 1904, p. 20.

4) Cit. efter Vort forsvar for 7. maj 1905.

5) P.Munch, Erindringer 1870-1909, Kbh. 1959, p. 175. Erik Rasmussen og Roar Skovmand, Det radikale Venstre 1905-1955, Kbh. 1955, p. 30.

tiet havde udtalt sig for, "at de, som ikke kunne følge ministeriet, trådte ud og dannede et parti for sig selv." - Der kan efter alt at dømme ikke herske tvivl om, at J.C.Christensen og med ham partiets flertal på det tidspunkt, da ministerkrisen indtraf, var kommet til den slutning, at man ville være bedst tjent med at undvære de radikale medlemmer. Deres opposition vanskeliggjorde realiseringen af de politiske ønsker, der nåedes af partiets store flertal. Når blot folketingsflertallet bevaredes, ville udskillelsen af den mindre gruppe betyde, at de tilbageværende medlemmer i højere grad kunne få deres synspunkter og ønsker tilgodeset.¹⁾ Vinderkoalitionen ville med andre ord få større værdi, når den reduceredes i størrelse. På forsvarrets område havde der sikkert hele tiden eksisteret en vis afstand mellem den radikale kreds og de øvrige venstregrupper, og denne afstand øgedes efter systemskiftet. Men en konkret løsning lå ikke for i 1905, idet forsvarskommissionens arbejde først skulle afsluttes. J.C.Christensen benyttede imidlertid forsvarsspørgsmålet for at udløse en afgørelse i det spændte forhold til den radikale fløj. Da han tillige stillede sig afvisende over for samme fløjs repræsentation i regeringen, kunne han ikke være i tvivl om, at konsekvensen måtte blive udskillelse af denne. Den eneste plausible forklaring på hans handlemåde er da også, at han bevidst stillede mod et brud. "Vistnok var en sprængning uundgåelig; den bundede i forhold, der til syvende og sidst var stærkere end personerne," hævder Povl Engelstoft²⁾. Med anvendelse af Riker's terminologi kunne man formulere det således: Sprængningen fulgte, fordi partiledelsen handlede rationelt, d.v.s. forstod at vinderkoalitionen kunne gøres mere værdifuld ved en nedskæring af medlemstallet. Det er netop, hvad der i henhold til SP måtte forventes.

De foran nævnte øvrige tilfælde af store regeringsflertal skal jeg gå let henover. Under første verdenskrig og umiddelbart derefter forsøgte man ved adskillige lejligheder at etablere en samlingsregering på grund af tidens særlige forhold. En egentlig samlingsregering blev dog ikke realiseret. Kontrolministeriet 1916-18 kan ikke betegnes som en maksimal vinderkoalition, for, som C.Slengerik bemærkede: "Oppositionspartierne er jo ikke blevet regeringspartier ved, at hvert af dem har fået en minister uden portefeuille³⁾..." Den konservative ordfører under finanslovdebatten 1916 fandt endog at der med ordningen var foretaget "en systematisk organisation af mistillidsforholdet", idet de nye ministre sad som deres partiets vagtposter i regeringen⁴⁾. J.C.Christensen talte om et ministerium med påhæftet kontrolapparat⁵⁾. - Kontrolministrene kan vel bedst betragtes som mellemed mellem regeringen og deres respektive partier, og ordningen som en slags kodificering og institutionalisering af borgfreden. I øv-

1) Det er indres, at den radikale fløj ikke var repræsenteret i Landstinget.

2) Schultz Danmarkshistorie, V. p. 418.

3) Ft. 1917/18, sp. 374 (20. okt. 1917).

4) Ft. 1916/17 sp. 79 f. (Wulff, 17. okt. 1916).

5) Tiden, 6. okt. 1916, p. 317.

rigt bortfaldt ordningen delvist allerede i juni 1917, da Rottbøll ekskluderedes af Det konservative Folkeparti. J.C.Christensen indgav demissionsbegæring i januar 1918 for at stå friere ved valget nogle måneder senere.

Besættelsestidens samlingsregeringer er der heller ikke grund til her at gå nærmere ind på. Det står ganske klart, at besættelsen fremkaldte en situation, hvori regeringsspillet afløstes af en samvirken mellem partierne for at bevare det politiske system som sådant. Heri havde de deltagende partier en fælles interesse, og under hensyn til denne trængtes de sædvanlige partimodsætninger i baggrunden. Besættelsestidens regeringer eksisterede altså under forhold, hvor SP ikke kunne forventes at have relevans.

Anderledes forholder det sig med befrielsesregeringen 1945. Da den var aftalt under krigen mellem de politiske partier og modstandsbevægelsen, kan det ikke hævdes, at dens etablering modsiger SP. Tværtimod skulle forudsætningerne i tiden efter besættelsens ophør være til stede for en verifikation af princippet. Foruden repræsentanter for modstandsbevægelsens forskellige grene sad i ministeriet medlemmer af alle partier med undtagelse af Retsforbundet. Der foreligger med andre ord, hvad man for praktiske formål kan kalde en totalkoalition. En sådan koalition er teoretisk set værdiløs, idet den kun muliggør beslutninger, hvorom alle spillets deltagere er enige. Der findes da også talrige vidnesbyrd om, at aktørerne har betragtet ministeriet under en sådan synsvinkel. Det, man kunne enes om, var ikke stort andet end de foranstaltninger, der opregnedes i statsminister Buhls åbningstale, og selv gennemførelsen af disse voldte mange bryderier. Meget hurtigt stod det klart, at der ikke kunne påregnes enighed om videregående reformer af nogen art. Sådanne spørgsmål ville sprænge regeringen¹⁾. Ganske vist kan det siges, at ministeriet ikke var dannet med langsigtede reformer for øje. Dette synspunkt rækker imidlertid ikke ved, at den heterogene samlingsregering, som tiden gik, i stigende grad fandtes utilfredsstillende i alle lejre. Ingen kunne få ønskerne opfyldt, da det på næsten alle områder herskede uenighed, f.eks. vedrørende Sydslesvig, sociallovgivningen, arbejdsmarkedsforhold, valgretsalderen etc. J.O.Krag har gennemgået notater af H.C.Hansen, nedskrevet under ministermøderne. Desværre viderebringes kun få oplysninger af interesse i denne sammenhæng. Krag skriver nærmest opsummerende: "Henimod slutningen af august er de samarbejdende partiers tålmodighed ved at være opbrugt. Stadig hyppigere betegnes regeringen som en diskussionsklub, mangelen af en konsekvent erhvervspolitik savnes (sic!), og det er svært at enes om retningslinier for opgøret efter besættelsen. Valgdatoen bliver et stående emne på ministermøderne. Især Knud Kristensen ... var urolig og ønskede valg snarest."²⁾ Under finanslovdabatten i oktober kommenteredes uoverensstemmelser og

1) Jfr. Oluf Bertolt m.fl., En bygning vi rejser, III, Kbh. 1955, pp.258 f.

2) Viggo Kampmann og Jul Bomholt (red.), Bogen om H.C.Hansen, Kbh. 1960, p. 124.

vanskeligheder flittigt. Søren P. Larsen (V) fandt det f.eks. godt gjort, at det var umuligt at arbejde med en så uensartet sammensat regering, når man så bort fra de mest påkrævede opgaver. Knud Kristensen udtalte, at regeringen var af en ganske særegen karakter: "Den spænder over et felt af anskuelser lige fra det rødeste røde til det parti, jeg tilhører, og derfor er det ganske umuligt, at der inden for en sådan regering ikke skulle opstå meningsforskel om vigtige politiske spørgsmål.¹⁾" - Nogen lang levetid fik befrielsesregeringen ikke. Valget afholdtes den 30. oktober. Den store vinderkoalition var herefter opløst, og det viste sig som venteligt umuligt at danne en ny samlingsregering af de 4 gamle partier. Den efterfølgende venstre-regering støttedes af Radikale og Konservative. Tilsammen rådede de tre partier over 75 mandater, hvilket var lig et minimalt flertal. Totalkoalitionen afløstes altså af en minimal vinderkoalition, skønt denne ikke fandt udtryk i regeringsfællesskab.

Som konklusion på dette afsnit kan herefter siges: Store vinderkoalitioner forekommer under normale forhold ikke i Danmark. Kun under ekstraordinære omstændigheder er så store flertal dannet, nemlig før systemskiftet og under besættelsen. I begge tilfælde bekræftede de efterfølgende begivenheder størrelsesprincippet. Hermed er imidlertid ikke sagt, at størrelsesprincippet i almindelighed beskriver eller forklarer partiernes adfærd i relation til regeringsdannelse. Hvorvidt dette spørgsmål skal besvares bekræftende eller benægtende, søges klargjort i det følgende afsnit.

III.

Det spørgsmål, som først skal besvares er altså: Repræsenterer danske regeringer, bortset fra de tidligere behandlede, minimale vinderkoalitioner?²⁾ Først må da foretages en præcisering af begrebet vinderkoalition. For at der kan tales om en vinderkoalition, kræves tilstedeværelse af et folketingsflertal. Men hvilke nærmere bestemte krav bør stilles til dettes beskaffenhed? Det er åbenbart, at et politisk parti, der behersker over halvdelen af Folketingets mandater, udgør en vinderkoalition. Ligeledes er det klart, at en flertalsregering bestående af medlemmer fra to eller flere partier repræsenterer en vinderkoalition af samme partier. Men kun i perioderne 1901-09, 1918-20, 1929-20, 1957-64 og 1968- træffes - bortset fra kontrolministeriet og samlingsregeringerne - sådanne koalitioner. I øvrigt har Danmark været regeret af mindretalsregeringer, som imidlertid har haft meget forskellig karakter.³⁾ Det forekommer rimeligt at medregne som vinderkoalitioner regerende mindretalspartier og disses faste

1) Ft. 1945/46 sp. 111, 305 f.

2) Der ses bort fra forretningsministerierne 1920.

3) Jfr. Erik Rasmussen, Parlamentarismens typologi i svensk teori og dansk politik. Nogle hovedpunkter, Statens alm. Videnskabsfond. Årsberetning 1956/57, Kbh. 1958, pp. 23-26.

støttepartier, såfremt partierne tilsammen kan mønstre et folketingsflertal. Ved støtte forstås, at et parti uden for regeringen under afstemninger med relevans for et mindretalsministeriums forbliven afgiver sine stemmer til fordel for regeringen. Oftest vil et sådant støtteforhold være forbundet med et nært samarbejde mellem om lovgivningsspørgsmål m.v., således at det regerende parti tager et vist hensyn til støttepartiets ønsker. Et støtteparti indtager ikke nødvendigvis samme holdning som regeringspartiet til alle foreliggende spørgsmål. Det afgørende er, at det yder regeringen støtte under afstemninger, der, ifald støtten ikke gaves, kunne bringe regeringen i mindretal. Men naturligvis vil støttepartiet på den ene eller anden måde se sin fordel i at opretholde en regering. I modsat fald kan det ophæve støtteforholdet, som det skete i 1926, 1929, 1947 og for nogle medlemmers vedkommende i 1967. I overensstemmelse med denne afgrænsning af vinderkoalitioner er foretaget en opstilling, der viser sammensætningen af disse i tidens løb (Tabel 1).

TABEL I. DANSKE VINDERKOALITIONER EFTER 1905.		
Periode	Ministerium	Parlamentarisk basis = vinderkoalition
1905-06	J.C.Christensen	Venstrereformpartiet
1906-09	J.C.Christensen /Neergaard	Venstrereformpartiet + moderate
1909	Neergaard	
1909	Holstein-Ledreborg	
1909-10	Zahle	
1910-13	Berntsen	
1913-20	Zahle	Radikale + socialdemokrater
1920-24	Neergaard	Venstre + konservative
1924-26	Stauning	Socialdemokrater + radikale
1926-29	Madsen-Mygdal	Venstre + konservative
1929-40	Stauning	Socialdemokrater + radikale
1945-47	K.Kristensen	Venstre + konservative + radikale
1947-50	Hedtoft	
1950-53	Erik Eriksen	
1953-57	Hedtoft /H.C.Hansen	Socialdemokrater + radikale
1957-60	H.C.Hansen /Kampmann	Socialdemokrater + radikale + Retsforbundet
1960-64	Kampmann /Krag	Socialdemokrater + radikale + Gam
1964-66	Krag	
1966-67	Krag	Socialdemokrater + Socialistisk Folkeparti
1968-	Baunsgaard	Radikale + venstre + konservative

Desværre savnes en indgående undersøgelse af støttepartifænomenet. En sådan ville sandsynligvis kunne bidrage til en mere tilfredsstillende behandling af koalitionsdannelsesproblematikken. Det er evident, at der mellem vinderkoalitioner, hvori støttepartier indgår, findes betragtelige variationer m.h.t. samarbejdets intensitet. F.eks. er det klart, at det socialdemokratisk-radikale samarbejde var mere intimt under det andet ministerium Zahle end under den socialdemokratiske regering 1953-57. Berettigelsen af at betegne S+RV som vinderkoalition i begge tilfælde kan anfægtes, men fremgangsmåden forekommer forsvarlig, indtil en tilfredsstillende behandling af støttepartifænomenet foreligger.

En undersøgelse af Mogens N. Pedersen¹⁾ vedrørende partiernes stillingtagen til regeringens lovforslag i perioden 1945-1966 synes i en vis udstrækning at underbygge den i tabel I givne opstilling. For perioden 1945-66 er i tabel I anført 4 vinderkoalitioner, nemlig foruden de to flertalsregeringer 1957-60 og 1960-64 to ved støtterelationer sammenknyttede koalitioner: V+KF+RV 1945-47 og S+RV 1953-57. Det må forventes, at partier, som indgår i sådanne koalitioner, i meget høj grad stemmer ensartet, bl.a. for regeringens lovforslag ved 3. behandling. Mogens Pedersens "distanceringsindex" angiver for to partier "graden af tendens til forskelligartet stemmeafgivning" ved 3. behandling i Folketinget. Når index'et = 0, har partierne stemt fuldstændig ens, når det antager værdien 100, diametralt modsat. Af størst interesse i nærværende sammenhæng er indexværdierne for partierne i vinderkoalitionerne 1945-47 og 1953-57, da en flertalsregerings partier jo - hvad Mogens Pedersens tal også viser - indtager samme holdning under afstemninger om regeringens lovforslag. De relevante indextal for V+KF+RV-koalitionen 1945-47 er²⁾

Folketingsår:		1945-46	1946-47		1945-46	1946-47
	V-RV	1,4	1,1	V-S	4,3	4,8
<u>Partier:</u>	V-KF	0,6	0,4	V-RF	7,1	13,7
	RV-KF	2,0	0,7	V-DKP	9,1	14,8

Konservative og Radikale har altså kun i meget ringe grad stemt anderledes end regeringspartiet. Tallene viser ikke, i hvilken udstrækning de to partier har undladt at stemme, hvilket ikke er uden interesse at få oplyst, da "stemmer ikke" under visse omstændigheder kan tolkes som passiv støtte til en regering. Det kan heller ikke ses, i hvilke tilfælde de uensartede stemmeafgivelser forekom. Men det har i hvert fald været i situationer, hvor de ikke fik parlamentariske konsekvenser. De tilsvarende tal for perioden 1953-57 er:

1) Mogens N. Pedersen, Partiernes holdning ved vedtagelsen af regeringens lovforslag 1945-66, Historie, ny række VII, 3, 1967, PP. 404-435.

2) Ibid., pp. 418 f.

	1953-54	1954-55	1955-56	1956-57
S-RV	4,2	2,4	2,2	1,3
S-V	9,7	15,5	7,5	11,7
S-KF	8,7	16,5	8,6	16,2
S-RF	26,0	27,6	22,0	22,1
S-DKP	25,2	22,8	18,3	15,6

Også her viser det sig, at den anførte vinderkoalitions partier i høj grad stemte ens. Når det erindres, at de radikale ikke støttede regeringens forsvarspolitik, og at denne som følge af de tre største partiers fælles linie på dette område ikke havde betydning for regeringens forbliven, var ensartetheden i Socialdemokratiets og Det radikale Venstres holdning i en vis forstand endnu mere udpræget. På grundlag af oplysninger i Folketingsårbogen for de pågældende år har jeg beregnet følgende distanceringsindex, idet der bortses fra forsvarslovgivningen:

	1953-54	1954-55	1955-56	1956-57
S-RV	3,5	0,9	1,1	0,0

De hidtil viderebragte resultater synes ikke at udelukke, at vinderkoalitioner kan defineres ved hjælp af distanceringsindex. Men det kan af forskellige grunde ikke ske eksklusivt: For det første er afstemninger om lovforslag kun ét af de midler, hvormed partierne kan give deres mening om en regering til kende. For det andet viser Mogens Pedersens undersøgelse, at distancen var minimal mellem Venstre-Konservative og Socialdemokratiet 1950-53 samt mellem Socialdemokratiet og Radikale og Venstre 1965-66 altså netop i tidsrum, hvor en bestemt vinderkoalition ikke er identificeret. Dette fører ind på en sontring mellem partiernes holdning til lovgivningsspørgsmål og holdningen til regeringsspørgsmålet. Givet er det, at såfremt partierne i den almindelige lovgivning - også når det drejer sig om "vigtige" love - havde udvist samme adfærd, som den under spillet om regeringsmagten konstaterbare, ville lovgivning i lange perioder have været udelukket. En undersøgelse af støttepartifænomenet må bl.a. koncentreres om forekomst af aftaler mellem partierne, om eventuelle forhåndsdrøftelser af lovforslag, om regeringen specielt tager hensyn til bestemte partiers ønsker, og om hvilke partier der træder hjælpende til, når en regerings parlamentariske basis antastes.¹⁾ At distanceringsindex endvidere har interesse, turde være indlysende. Men om tiden før 1953 gælder, at de ikke kan forventes at være til større hjælp, for så vidt en vinderkoalition ikke foruden Folketinget beherskede Landstinget. Dette gjorde V+KF+RV-koalitionen 1945-47, og denne omstændighed er formentlig af central betydning for en forklaring af, hvorfor der i de to folketingsår eksisterer en markant forskel på indexværdierne mellem de tre partier indbyrdes på den ene side og samme partier og Socialdemokratiet på den anden side.

1) Som f.eks. de radikale 10/9 1954, jfr. Ftårb. 1953/54, p. 131.

	1945-46	1946-47		1945-46	1946-47
V-RV	1,4	1,1	S-V	4,3	4,8
V-KF	0,6	0,4	S-KF	4,9	5,2
RV-KF	2,0	0,7	S-RV	5,7	5,9

Når Radikale og Konservative almindeligvis betragtes som venstre-regeringens støttepartier, er det vel bl.a., fordi de fortrinsvis medvirkede til lovenes vedtagelse,¹⁾ som Mogens Pedersens indexværdier også tydeliggør. Men nok så vigtigt er det formentlig, at de to partier adskillige gange medvirkede til afvisning af mistillidsdagsordener.²⁾ Medens indexværdierne for årene 1945-47 således afspejler V+KF+RV-flertallet i såvel Folketing som Landsting, er billedet anderledes udflydende for tiden 1947-50:

	1947-48	1948-49	1949-50
S-RV	3,4	2,4	4,5
S-KF	1,4	3,1	4,1
S-V	1,7	5,1	5,2

Dette svarer godt til, at der ikke eksisterer nogen bestemt vinderkoalition i perioden. Billedet er derimod skarpt i konturerne for tidsrummet 1950-53:

	1950-51	1951-52	1952-53
V-S			
KF-S	0,4	0,0	0,6
V-RV			
KF-RV	5,6	7,8	5,2

Men på basis af disse indexværdier at udpege V+KF+S som vinderkoalition, giver et misvisende udtryk for regeringens parlamentariske stilling. Det gennemsnitlige index for V-RV og KF-RV var 6,2. Ser man bort fra forskellige forsvarslove, fås efter min beregning gennemsnitstallet 1,7. De radikale har altså, forsvarspolitikken undtaget, ikke stemt meget anderledes end regeringspartierne. Dertil kommer, at Socialdemokratiets medvirken i mange tilfælde var nødvendig, for at et flertal i Folketinget overhovedet kunne dannes (V+KF+RV udgjorde ikke et flertal)³⁾. - Konkluderende om anvendeligheden at distanceringsindex for definition

1) Jfr. V's ordfører (Sønderup): "... resultaterne tjener også Det konservative Folkeparti og Det radikale Venstre til ære, fordi det fortrinsvis er dem, der har medvirket ved siden af regeringspartiet." Ft. 1945/46, sp. 7121 (10. juli 1946). Se også lign. udtalelse af samme. FT. 1946/47, sp. 3587 (11. marts 1947).

2) Se f.eks. Rigsdagsårbogen 1945/46, pp. 463 f, 1946/47 pp. 80 ff., 92, 369 f.

3) Det af Mogens Pedersen konstaterede "skarpe skel" i dansk efterkrigspolitik, som repræsenteres af året 1953, kan sandsynligvis for en stor del bedst forklares ved, at der herefter (indtil 1964) træffes vinderkoalitioner, som i vid udstrækning var i stand til selv at gennemføre lovforslag. Venstre og Konservatives medvirken var ikke ubetinget nødvendig. Lignende skarpe skel findes formentlig i 1920, 1926 og 1936.

Mogens N. Pedersen, loc.cit., pp. 415, 420, 429, 432.

af vinderkoalitioner, hvori støttepartier indgår, kan siges: Meget små indexværdier er en nødvendig men ikke tilstrækkelig betingelse for, at bestemte partier kan siges at udgøre en vinderkoalition.

Herefter fortsættes besvarelsen af det i indledningen til afsnit III stillede spørgsmål: Repræsenterer danske regeringer, bortset fra de tidligere behandlede, minimale vinderkoalitioner? Af tabel I ses, at 7 regeringer ikke er udgået af nogen vinderkoalition, som foran fastlagt. Den omstændighed, at der i disse tilfælde ikke kan påvises nogen bestemt vinderkoalition, kunne give anledning til en undersøgelse af, om der i de pågældende perioder kan iagttages en række minimale vinderkoalitioner, hvori regeringspartierne indgår, men i øvrigt med skiftende medlemskreds. Uden her at dokumentere påstanden tør jeg sige, at SP ikke i de nævnte tilfælde kan verificeres ad denne vej. Jeg skal derfor indskrænke undersøgelsen til de i tabel I anførte vinderkoalitioner, d.v.s. regeringer med fast flertal.

Ved at sammenholde mandattal og det krævede minimale flertal, kan det hurtigt konstateres, om koalitionerne har været minimale eller ikke-minimale (tabel II).

TABEL II. DIFFERENCEN (D) MELLEM VINDERKOALITIONERS MANDATTAL (M) OG DET MINIMALE FLERTAL (m).				
Valgår	Vinderkoalitionens	M	m	D
1906	Venstre + moderate	66	58	8
1913	Radikale + socialdemokrater	63	58	5
1915	Radikale + socialdemokrater	64	58	6
1918	Radikale + socialdemokrater	72	71	1
1920I	Venstre + konservative	77	71	6
1920II	Venstre + konservative	78	71	7
1920III	Venstre + konservative	79	75	4
1924	Socialdemokrater + radikale	75	75	0
1926	Venstre + konservative	77	75	2
1929	Socialdemokrater + radikale	77	75	2
1932	Socialdemokrater + radikale	76	75	1
1935	Socialdemokrater + radikale	82	75	7
1939	Socialdemokrater + radikale	78	75	3
1945	Venstre + konservative + radikale	75	75	0
1953II	Socialdemokrater + radikale	89	89	0
1957	Sociald. + radikale + Retsforbundet	93	88	5
1960	Sociald. + radikale + Gam	89	89	0
1966	Socialdemokrater + Soc.Folkeparti	90	89	1
1968	Radikale + venstre + konservative	98	89	9

I fire af de 19 valgperioder har der eksisteret minimale vinderkoalitioner, i tre perioder var flertallet 1 mandat større end påkrævet, i andre to 2 større og i de øvrige 10 perioder 3-9 større end nødvendigt. SP kan derfor ikke bekræftes, så meget mere som den for rationel adfærd nødvendige information er til stede.¹⁾ Det støder utvivlsomt mod de flestes almindelige begreber, at selv det mindste ikke-minimale flertal for en regering pr. definition er irrationelt. Der kan da også være grund til at revidere en af Riker's forudsætninger, nemlig den at "proto-koalitioner", d.v.s partier eller koalitioner af partier uden flertal, er en art midlertidige og løst sammenknyttede grupper. Denne forudsætning er måske forståelig, når det erindres, at Riker's erfaringsmateriale fortrinsvis hidrører fra amerikansk politik. Men det danske partisystem er jo netop, i hvert fald efter 1910, karakteriseret ved permanente og fast sammentømrede partier. Brud på sammenholdet i form af partidelinger, udmeldelser og eksklusioner er forholdsvis sjældne undtagelser. I overensstemmelse med denne tankegang kan man dernæst revidere Riker's definition af begrebet minimal vinderkoalition på følgende måde: En minimal vinderkoalition er en koalition af partier, der mister flertallet, såfremt ét partis deltagelse bringes til ophør. Et blik på de i tabel II opgivne tal afslører straks, at en reduktion med et partis mandater i alle tilfælde bevirker, at flertallet tabes. Faktisk skete dette i 1926, 1929, 1947 (og 1967). Med andre ord må samtlige i tabel II anførte vinderkoalitioner betegnes som partimæssigt minimale. De vindende partier kan siges at have handlet rationelt i den forstand, at der i koalitionen ikke er optaget flere partier end påkrævet for at sikre flertallet. Dette gælder i øvrigt også for Venstrereformpartiet i begyndelsen af århundredet.

IV.

I lyset af den givne fremstilling skal jeg nu vende tilbage til artiklens hovedspørgsmål.²⁾ Problemet var om Riker's SP kunne anvendes til beskrivelse og forklaring af danske regerings parlamentariske basis i indeværende århundrede. I afsnit II påstod jeg, at SP bekræftedes af begivenhedsforløbene 1901-05 og 1945. Afsnit III konkluderede, at samtlige vinderkoalitioner i øvrigt har været partimæssigt minimale. Dette sidste er imidlertid ikke selv under hensyntagen til den indførte modifikation ensbetydende med verifikation af SP. Og skønt der efter min opfattelse er gode grunde til at anse SP for bekræftet 1901-05 og 1945, er der selv i disse tilfælde principielle betænkeligheder ved en sådan konklusion. Grunden hertil er, at Riker's SP jo postulerer mere end det, at regeringer med fast flertal er udgået af minimale vinderkoali-

1) Jfr. p. 4.

2) Jfr. indledningen.

tioner. Det kan meget vel tænkes, at Riker's forudsigelse af de minimale vinderkoalitioner går i opfyldelse som følge af andre faktorer end de i modellen indeholdte forudsætninger. Og selv om alle Riker's forudsætninger var til stede i koalitionsdannelsessituationerne, optræder de næppe nogensinde alene. Det kan tænkes, at Riker's hypotese er en sand generalisation, men man vil formentlig ingensinde observere en virkelig situation, hvor kun hans forudsætninger er relevante.¹⁾ Den såvidt jeg kan se eneste strengt taget forsvarlige konklusion af nærværende undersøgelse er derfor: SP er ikke generelt bekræftet, men heller ikke falsificeret. Måske vil man finde denne konklusion lidet opløftende, og for at afbøde denne eventualitet vil jeg derfor afsluttende fremføre enkelte mere positive eller konstruktive betragtninger.

V.

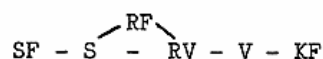
Riker's matematiske model udmærker sig ved præcision, der bl.a. muliggør formulering af præcise prognoser. I og for sig er præcision altid en dyd. Men som det er sagt om bl.a. Riker's model: "One must remember that such models are logical tools and that simply because one presents a mathematical proof of a proposition does not make the associated empirical generalization true. The latter must be independently confirmed."²⁾ Den spilteroretiske approach kan muligvis kun yde et beskedent bidrag til udforskningen af dansk parlamentarisme. Som artiklen gerne skulle have vist, har den i Riker's udformning dog alligevel haft en vis heuristisk værdi, bl.a. derved, at den har ført til en generalisation vedrørende vinderkoalitionernes parlamentariske basis: Alle danske regeringer (siden 1901) med fast flertal har en i partimæssig henseende minimal parlamentarisk basis.

Denne generalisation kan naturligvis indføjes i andre teoretiske sammenhænge. Man kan eksempelvis tænke sig følgende arbejdshypotese: Der eksisterer på ethvert givet tidspunkt en af visse variable, såsom partiernes standpunkter, traditioner, personforhold m.v. bestemt - men her ikke operationelt defineret - afstand mellem forskellige partier med deraf følgende virkninger for regeringssamarbejdsmulighederne. Den nævnte generalisation kan da tages som udtryk for, at afstanden mellem de partier, der indgår i en regerings partimæssigt minimale basis, er mindre end i større koalitioner, d.v.s. end i koalitioner bestående af flere partier end nødvendigt for at sikre flertallet. Muligvis kan det videre være nyttigt at benytte afstands-betragtningen i forbindelse med sondringen mellem flertalsregeringer og regeringer med fast(e) støtteparti(er) samt den omstændighed, at der undertiden slet ikke er dannet faste regeringsflertal. Afstands-begrebet er selvsagt meget vagt. Men der synes at være et vist hold i betragtningen. For

1) Jfr. E.W.Kelley, "Techniques of Studying Coalition Formation" Midwest Journal of Political Science, vol. XII, 1. febr. 1968, pp. 65 f.

2) Ibid. p. 83.

skønt samarbejdsrelationerne er skiftende gennem tiden, viser det sig, at der af faste regeringsflertal, inkl. mindretalsregeringer med fast støtte til flertalsdannelse, kun er etableret sådanne, som er i overensstemmelse med et venstre-højre kontinuum, som vist nedenfor:

Den angivne partirækkefølge er ingensinde brudt, d.v.s. der er på intet tidspunkt etableret en vinderkoalition af partier, som ikke er placeret enten umiddelbart ved siden af hinanden eller således, at to partier flankerede et tredje. (Retsforbundet lå i 1957 nærmest S og RV og indtog derfor i en vis forstand en position mellem disse partier). Sammenholdes nu dette kontinuum med førnævnte generalisation, kan altså konkluderes, at der af faste regeringsflertal kun er dannet sådanne, som har en i partimæssig henseende minimal parlamentarisk basis og som er overensstemmende med det angivne kontinuum. Hermed er der i virkeligheden foretaget en vidtgående indskrænkning i det teoretisk set mulige antal vinderkoalitioner, hvilket enhver med hjælp af papir og blyant kan overbevise sig om.¹⁾ Endelig skal nævnes, at af de 7 tilfælde, hvori der bestod mindretalsregeringer uden fast støtte, var de tre sammenfaldende med, at et partimæssigt minimalt flertal i.o.m. kontinuet aritmetisk set var udelukket (efter valgene 1950, 1953I, og 1964).

1) Tag f.eks. situationen efter folketingsvalget 1968. Mandatfordelingen var: S: 63 (inkl. 1 færing) KF: 37, V: 34, RV: 27, SF: 11, VS: 4. Det samlede antal flertalsrelevante mandater, N , = 176 (+ 3 UP = 179).

Det minimale flertal, m , = $\frac{N}{2} + 1 = 89$

De talmæssigt mulige vinderkoalitioner er i alt 32, nemlig følgende (kombinationsformlen $K_{n,p} = \frac{n!}{p!(n-p)!}$ er under udregningen et nyttigt hjælpemiddel)

S+KF+V+RV+SF+VS	S+KF+V+RV	S+KF+V	S+KF
S+KF+V+RV+SF	S+KF+V+SF	S+KF+RV	S+V
S+KF+V+RV+VS	S+KF+V+VS	S+KF+SF	S+RV
S+KF+V+SF+VS	S+KF+RV+SF	S+KF+VS	
S+KF+RV+SF+VS	S+KF+SF+VS	S+V+SF	
V+KF+RV+SF+VS	S+V+RV+SF	S+V+VS	
	S+V+RV+VS	S+RV+SF	
	S+V+SF+VS	S+RV+VS	
	S+RV+SF+VS	KF+V+RV	
	KF+V+RV+SF		
	KF+V+RV+VS		

ifølge den opstillede generalisation dannes i normale tider kun partimæssigt minimale faste regeringsflertal. I betragtning heraf reduceres antallet af potentielle vinderkoalitioner til 4, nemlig:

KF+V+RV, S+KF, S+V, S+RV.

Men, som ovenfor nævnt, respekterer de faste regeringsflertal det før angivne kontinuum, hvorfor der kun bliver 2 muligheder tilbage, nemlig: RV+V+KF samt S+RV. Heraf realiseredes som bekendt RV+V+KF. Bemærk i øvrigt de radikales stærke stilling, som finder udtryk deri, at partiet indgår i begge de 2 sidstnævnte muligheder.

Erik Damgaard